

Miskolc politikai tablója a második világháborútól napjainkig

Jelige: JR5O2L

Szekció: Történelemtudomány

Tartalom

Bevezetés.....	3
A XX. század második felének politikai változásai	5
Az 1945-ös nemzetgyűlési választás, mint kiindulási állapot	5
1947 – fordulat vagy állandóság?	7
Az államszocializmus időszakának problematikája (1948-1989).....	10
A rendszerváltás utáni választások (1990-2010)	12
A rendszerváltás előestéje – út az első szabad választásig	12
Miskolc útja a rendszerváltásig	13
Az 1990-es választások	15
Az 1994-es választások	19
Az 1998-as választások	22
A 2002-es választások.....	25
A 2006-os választások	28
A 2010-es választások.....	31
Következtetések, összegzés.....	34

Bevezetés

Dolgozatom tárgyául egy eddig még feldolgozatlan témát választottam. Levéltári források és szakkönyvek alapján igyekszem vázolni Miskolc jelenkori politikai tablóját. Korábban is foglalkoztam már szülővárosom politikai történetével, ám akkor csak egy néhány hetes eseménysorozat részletes elemzésére vállalkoztam. Most ezzel szemben egy bő félévszázad politikai változásait igyekszem felvázolni, és ezek alapján a megfelelő következtetéseket levonni.

A témaválasztás oka összetett. Személyes kötődésem révén már régóta figyelemmel követem a politikai híreket, történéseket Miskolc kapcsán. Amikor tovább próbáltam kutakodni ezen irányba, arra kellett rádöbbnem, hogy Miskolc története 1945-től lényegében feldolgozatlan. Politikatörténeti szempontból. A város egyik legjelentősebb helytörténésze, Dr. Dobrossy István ugyan megírta már a település átfogó, illetve kisebb speciális területek (vendéglátás, idegenforgalom, kultúra) rövid történetét, ám a jelenkori politikatörténete Miskolcnak eddig még érintetlen terület.

A 2010-es országgyűlési, és helyhatósági választások után néhány elemzés¹ kiemelte, hogy a Magyar Szocialista Párt bukásának egyik legfőbb oka, hogy olyan hagyományosan baloldali bástyákat veszített el, mint Miskolc. Ezen írások olvasásakor fogant meg bennem a gondolat, hogy vajon szülővárosom tényleg a baloldal bástyája-e, illetve milyen gyökerei vannak ezen – mára már - általánossá vált nézetnek.

A felhasznált irodalom tekintetében úgy gondolom, hogy igyekeztem a legalaposabb lenni. Dolgozatom a források két csoportjára épül, ám legnagyobb részt a levéltári iratokra-primer forrásokra igyekeztem támaszkodni. Ezek között megtalálhatók egyes választások szavazóköri jegyzőkönyvei, valamint választási bizottsági jegyzőkönyvei. Természetesen igyekeztem szervesen beépíteni a dolgozatomba azt a néhány szakkönyvet is, amelyek további hasznos információval szolgáltak. Ezek közül a teljesség igénye nélkül szeretném megemlíteni itt a Hubai László által írt Magyarország XX. századi választási atlasza 1920-2000 című háromkötetes munkát,² illetve nagy hasznomra volt még a Vida István főszerkesztő által jegyzett Magyarországi politikai pártok lexikona (1846-2010).³

¹ „Olyan baloldali 2006-ban is állva maradt bástyák estek el, mint Miskolc, Dunaújváros, Nyíregyháza vagy Szombathely, a fővárosban pedig a VI., a VII., a XI., vagy a XV. kerületek.” Filippov Gábor: Önkormányzati választás 2010. Magyar Progresszív Intézet. <http://mpro.hu/2010/10/onkormanyzati-valasztas-2010/> (utolsó megnyitás: 2012. december 2.)

² Hubai László: Magyarország XX. századi választási atlasza 1920-2000. I-III. kötet. Napvilág Kiadó, Budapest, 2001.

³ Magyarországi politikai pártok lexikona 1846-2010. Főszerk.: Vida István. Gondolat Kiadó, Budapest, 2011.

A dolgozatomban két célom van. Elsősorban igyekszem összefoglalni a mindenkori pártstruktúrában bekövetkezett változásokat, illetve rövid elemzést készíteni az országgyűlési és helyhatósági választásokról. További célom, hogy érvekkel támasszam alá vagy adott esetben cáfoljam meg azon feltevést, mely szerint Miskolc hagyományosan a baloldal bástyája volna.

A XX. század második felének politikai változásai

Az 1945-ös nemzetgyűlési választás, mint kiindulási állapot

Az 1945-ben befejeződő második világháború mind a világban, mind Magyarországon új helyzetet teremtett. Az ország a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ellenőrzése alá került, ennek megfelelően több százezres szovjet alakulat állomásozott magyar területeken. A Szovjetunió külpolitikai céljainak megfelelően visszatértek az országba a Moszkvában élő magyar kommunisták, és megkezdték a Magyar Kommunista Párt alapjainak lerakását, illetve a társadalmi bázis kiépítését.

A helyi viszonyok megfelelték az országos átlagnak. Lévén, hogy Miskolc földrajzi elhelyezkedése és természeti adottságai miatt stratégiai szempontból fontos szerepet töltött be, jelentős károkat szenvedett a térségben zajló hadműveletek következtében. A legjelentősebb pusztulást a középületek és lakóházak szenvedték el, ugyanakkor jelentős mértékű demográfiai veszély is jelentkezett a városban. Az elhalálozás és az elhurcolás mellett további problémákat okozott a migráció, mely leginkább a városból kifelé történt. Ezek együttes hatásaként Miskolc elveszítette lakosságának 43-44%-át⁴.

A város területe ekkor változott meg utoljára jelentős mértékben. 1945. január 1-én a történelmi Miskolchoz csatolták Diósgyőrt, illetve Hejőcsabát. A cél egyértelmű volt, hiszen a demográfiai katasztrófa elkerülése mellett egy ipari, kereskedelmi, kulturális és idegenforgalmi központ létrehozása is felvetődött.

Az élet újjászervezése és a kárfelmérés közepette megtartották a nemzetgyűlési választásokat a városban is. Ennek fontosságát az adta, hogy a világháború után kialakult bizonytalanság, ideiglenesség megoldását remélték a politikai pártok a nemzetgyűlési választás megtartásától.⁵ Miskolc törvényhatósági jogú városként betagozódott az új választójogi törvény által létrehozott 16 választókerület egyikébe.⁶ Ennek megfelelően hiába nem alkot a város önálló körzetet, mégis jól elkülöníthetők azok a szavazatok, melyeket Miskolc területén adtak le. Ezen adatok alapján levonhatók bizonyos következtetések, melyek a város politikai karakterét jellemezték.

A nemzetgyűlési választáson a részvételt az Országos Nemzeti Bizottság által kiadott engedélyhez kötötték, „a párt céljainak, vezetőinek és összetételének demokratikus

⁴ Borsod-Abaúj-Zemplén megye kézikönyve. Főszerk.: Dr. Kasza Sándor. Ceba Kiadó, Budapest, 1998. 134. p.

⁵ Hubai, im. 71. p.

⁶ A 15. számú választókerülethez csatolták, melynek a neve „Borsod-Gömör, Abaúj és Zemplén vármegyék Miskolc törvényhatósági jogú várossal kiegészülve” volt.

szempontból való megvizsgálása alapján”.⁷ Ennek megfelelően a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front (MNFF) öt pártja⁸, illetve a Magyar Radikális Párt kezdhette meg a felkészülést a választásokra.⁹ A felsoroltak közül kilóg az MRP, ugyanis a Jászi-örökséget továbbvivő szervezet nem rendelkezett az országban jelentős társadalmi bázissal, így mindössze két választókerületben (Nagy-Budapest, illetve Győr-Moson és Sopron vármegyék, Győr és Sopron thj. városokkal) tudott listát állítani.

Miskolcon (és ennek megfelelően természetesen a választókerületben is) a radikálisok kivételével mind az öt párt állított önálló listát. Az alábbi táblázatban¹⁰ a város eredményeit, a választókerületi eredményeket és az országos eredményeket hasonlítom össze.

1945	Országos eredmény	Választókerületi eredmény	Miskolc thj. város eredménye
FKGP	57,03 %	56,42 %	48,87 %
MKP	16,96 %	18,77 %	17,22 %
NPP	6,87 %	5,48 %	1,15 %
PDP	1,62 %	1,34 %	3,71 %
SZDP	17,41 %	17,99 %	29,06 %

Az adatokat böngészve meg lehet állapítani, hogy a város lakossága inkább a két mérsékelt pólus között választott. A Független Kisgazdapárt – ami egy jobbközép agrárius ideológiával jellemezhető gyűjtőpárt - helyi támogatottsága ugyan elmarad az országos eredménytől, mégis magabiztos győzelmet aratott. A mérsékelt baloldalinak számító Szociáldemokrata Párt helyi támogatottsága messze meghaladja a párt összeredményét, így a második legnagyobb miskolci tábor tudhatta maguk mögött. Ha ennek a két pártnak az eredményét összeadjuk (77,93%), megkapjuk, hogy mi jellemezte a város politikai irányultságát ekkor legjobban. Miskolc lakói 1945-ben elutasították a bolsevizmust nyíltan hirdető MKP-t, és a mérsékelt kisgazdák és szociáldemokraták köré tömörültek. Ám így is hozták a kommunisták az országos átlagukat, ami helyi szinten is egy elég jelentős bázist jelentett számukra.

⁷ Részlet az 1945. évi VIII. törvényből (a nemzetgyűlési választásról). <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8215> (utolsó megnyitás: 2012. december 18.)

⁸ Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt (FKGP), Szociáldemokrata Párt (SZDP), Magyar Kommunista Párt (MKP), Nemzeti Parasztpárt (NPP), Polgári Demokrata Párt (PDP).

⁹ A Bizottság engedélyezte még az indulást a Barankovics István vezette Demokratikus Néppárt (DNP) számára, ám érdemi tevékenységet az egyházi vezetés támogatásának hiányában nem tudott folytatni, így nem állított önálló listát.

¹⁰ A táblázat kizárólag azon pártok eredményeit tartalmazza, melyek Miskolcon is állították listát.

1947 – fordulat vagy állandóság?

Az 1945-ös választást követően egyértelmű baloldali többség jött létre a nemzetgyűlésben. A független kisgazdák – mint a választáson győztes párt – már az első időszakban igyekeztek ezen túlsúlyt mérsékelni, és minden területen a választási arányokat tükröző erőviszonyokat kialakítani. Ez volt az első komoly ütközőpont az FKGP és a kommunisták között, hiszen az MKP a választások után arra törekedett, hogy a kisgazdákat minél jobban elszigetelje. Annak érdekében, hogy ez sikerüljön pártközi értekezleteket szerveztek, sztrájkokkal fenyegetőztek, illetve a helyi konfliktusokat felkarolták és gerjesztették.¹¹ Taktikájuk olyannyira sikeresnek bizonyult, hogy a belső tagoltsága miatt egyébként is nehéz helyzetben lévő kisgazdák folyamatosan meghátrálásra kényszerültek.¹²

A nemzetgyűlési választások óta eltelt két év jelentős eredményeket hozott Miskolc életében is. A korábban megkezdődött kárfelmérések befejeződésének nyomán újjászervezték az életet a városban, emellett megindult az újjáépítés is. A korábbi „közigazgatási reform” nyomán a városhatár megnégyszereződött, a lakosság szám rohamos növekedésnek indult. Ezeknek köszönhetően egy viszonylag konszolidált helyzet állt elő a városban.

Az 1947. augusztus 31-re kiírt országgyűlési választásokat már az MKP tervei szerint szabályozták és bonyolították le. Az 1945-ös pártstruktúra lényegében csak 1946 őszén változott meg először. Ekkor a kisgazdapártból kilépő Sulyok Dezső és képviselőtársai megalakították a Szabadságpártot. Szintén az FKGP belső válsága, valamint a pártból történő kilépések nyomán jött létre a Balogh István vezette Független Magyar Demokrata Párt (FMDP), illetve a Pfeiffer Zoltán köré szerveződött Magyar Függetlenségi Párt (MFP).¹³ A már az 1945-ös választáson is indult pártok újabb eljárás nélkül állíthattak jelöltet 1947-ben is. Emellett az ONB három újabb párt részvételét engedélyezte: a már az előbb említett FMDP és MFP mellett a Keresztény Női Tábor is állíthatott össze területi listát.

Az 1947-es országgyűlési választásnak több fontos kérdésre is választ kellett adnia. A széteső kisgazdapárt helyét a politika palettáján át tudja-e venni valamelyik másik szervezet; a kommunisták sikeresnek mondható taktikájuknak köszönhetően mekkora fölényrel tudják megnyerni a választást; az új pártok tudnak-e meghatározó tényezővé válni az új

¹¹ Hubai, im. 75. p.

¹² A kisgazdapárt meghatározó és népszerű politikusait, vezetőit is elveszítette ez alatt a néhány hónap alatt. Például Kovács Bélát, a párt főtitkárát 1947. február 25-én letartóztatták (mentelmi jogát az NKVD figyelmen kívül hagyta) és a Szovjetunióba hurcolták. Hasonlóképpen járt Nagy Ferenc miniszterelnök is, akit júniusban kényszerítettek lemondásra.

¹³ Hubai, im. 76. p.

országgyűlésben. Valószínűleg ez a nagy tét eredményezett olyasfajta eszközöket, melyekkel némely párt igyekezett a választási eredményeket manipulálni, torzítani.¹⁴

A választási harcot a kommunisták nyerték meg, súlyos csapást mérve a kisgazdákra. Az alábbi táblázatot¹⁵ böngészve néhány érdekes adatra és összefüggésre lehet felfigyelni, melyek leginkább helyi szinten érdekesek.

1947	Országos eredmény	Választókerületi eredmény	Miskolc thj. város eredménye
FKGP	15,34 %	7,52 %	2,81 %
MKP	22,25 %	25,96 %	27,61 %
NPP	8,28 %	5,98 %	0,56 %
PDP	1,00 %	0,43 %	0,85 %
SZDP	14,86 %	15,35 %	23,74 %
DNP	16,50 %	12,08 %	8,23 %
FMDP	5,25 %	1,90 %	1,26 %
MFP	13,43 %	29,12 %	32,63 %
MRP	1,71 %	1,65 %	2,31 %

Az FKGP bukása a városban még nagyobb arányú volt, mint az országos átlag. 2,81 %-os eredményüknek köszönhetően a képzeletbeli rangsor hatodik helyére estek vissza.¹⁶ Korábbi több ezres szavazótáboruk 1947-re töredékére (nagyjából 1800-2000 főre) olvadt.

A kisgazdák mélyrepülésének győztese a kommunisták lehettek volna, ám a választópolgárok többsége megint elutasította a szélsőbaloldali ideológiát valló és alkalmazó MKP-t. Ugyan 5%-os növekedésüknek köszönhetően megnyerték a választást, de messze elmaradtak a várakozástól. Hiába akarták a kisgazdák által elveszített szavazókat megnyerni és maguk mellé állítani, ez nem sikerült. Bár helyi szinten eredményesebbek voltak a kommunisták, továbbra is megfigyelhető, hogy a miskolci polgárok inkább a centrum felé orientálódnak, elutasítva a szélsőséges MKP-t. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a helyi szociáldemokraták ismét túlszárnyalták az országos átlagot.

Arra a kérdésre, hogy az FKGP helyét ki veszi át a politikai palettán, az újonnan alakult Magyar Függetlenségi Párt adta meg a választ. Ha a párt országos eredményeit

¹⁴ A választójog megvonása, csaknem fél millió szavazópolgár törlése a névjegyzékből, választási prémium felajánlása, a kékcédulával történő visszaélések voltak a legjellemzőbb és legkirívóbb eszközök.

¹⁵ A táblázat kizárólag azon pártokat tartalmazza, amelyek Miskolcon is indítottak önálló listát.

¹⁶ Az országos eredményeket tekintve jobb a helyzet, hiszen az ottani 15,34 %-os eredményük a harmadik helyet eredményezi a rangsorban.

nézzük, kijelenthető, hogy erős középpártként egy jelentékeny frakció alakulhatott volna meg.¹⁷ Azonban ha hozzávesszük a miskolci eredményeket egy helyi sajátosság is megfigyelhető. A korábbi bekezdésekben részleteztem, hogy a kiskgazdák több ezer szavazatot veszítettek el, illetve a kommunisták és szociáldemokraták nem tudták ezen bizonytalan választópolgárokat maguk mellé állítani. Ezzel szemben egy teljesen új szervezet a semmiből 32,63 %-os eredményt volt képes elérni. Ennek több oka is lehet. Ha összehasonlítjuk a város gazdasági és társadalmi viszonyait 1945-ben és 1947-ben, látható válik, hogy helyi szinten pozitív előrelépések történtek. Ezáltal megnyugodtak a városban a kedélyek, kezdték a polgárok kiheverni a világháború okozta sokkot. A másik ok ezzel szoros összefüggésben volt. A kommunisták által alkalmazott „lejárató-kampány”, a helyi konfliktusok gerjesztése visszatetszést váltott ki ezen emberekben, és tartottak a változástól, a szélsőbaloldali fordulattól. A függetlenségek az így kialakult vákuumot be tudták tölteni, hiszen nyugodt és a nyugati demokráciák felé mutató programot hirdettek.¹⁸

1947-ben a kiindulási állapot fennmaradása mellett egy új helyzet állt elő. A Független Kiskgazdapárt elveszítette jelentőségét helyi szinten (bár országosan még mindig megtartott egy jelentős bázist), ám a párttól elfordulókat nem a baloldalon találjuk meg, hanem a kiskgazdáktól eltávolodó, konzervatív liberális programot hangoztató Magyar Függetlenségi Pártnál.

Véleményem szerint a két választásból levonható legfontosabb következtetés, hogy Miskolc politikai karakterére a sokszínűség a jellemző, bár nagy többségben inkább a centrum felé húzó balközép (SZDP) és jobbközép (FKGP, majd MFP) pártokat támogatták.

¹⁷ A kommunista párt kezdeményezésére a koalíciós pártok (kiegészülve a Magyar Radikális Párttal) még 1947 őszén megtámadták a függetlenségek által megszerzett mandátumokat. A Választási Bíróság november 20-i határozatában kimondta az MFP 49 képviselői mandátumának megsemmisítését, a belügyminiszter pedig feloszlotta a szervezetet.

¹⁸ Vida, im. 295. p.

Az államszocializmus időszakának problematikája (1948-1989)

Az 1947 és 1949 közötti periódus a szovjet típusú szocialista rendszer kiépítésének időszaka volt. A magyarországi kommunista pártvezetés számos nemzetközi esemény¹⁹ hatására a hatalom átvétel folyamatának felgyorsítása mellett döntött. Az Országgyűlés 1947 nyarán törvénybe iktatta a hároméves tervet, mely során a magyar gazdaság áttért a tervgazdálkodásra. További intézkedésekkel 1949 végére államosították többek között a nagybankokat, az ipari-, kis- és középüzemeket.

A pártstruktúra is jelentős változáson ment keresztül. A Demokrata Néppárt súlyos belső válságba került és felbomlott; a Keresztény Női Tábor ellenezte az iskolák államosítását, ezért a kommunisták adminisztratív eszközökkel felmorzsozták; az FMDP hiába próbált a kisgazdák felé nyitni, fokozatosan eljelentéktelenedett. Az MRP és a PDP önállóságukat fenntartva koalícióra léptek egymással, ezáltal megalakították a Radikális Demokrata Pártszövetséget. A kommunisták a szociáldemokratákkal történő egyesülés után létrehozták a Magyar Dolgozók Pártját. Pártprogramjukban a szocializmus szovjet modelljének bevezetését tüzték ki célul, és ehhez megnyerték az SZKP támogatását is.²⁰

Az 1948 és 1949 közötti időszakban a még talpon maradó koalíciós pártokat számolták fel. Az MDP kezdeményezésére megalakult a Magyar Függetlenségi Népfront, mely a látszat ellenére nem a politikai szervezetek együttműködésének kerete, hanem a pártok elsorvasztásának, felszámolásának eszköze lett.²¹

Jelentősen megváltozott szerepkörrel, de a következő négy évtizedes időszakban is működött parlament. Évszakonként 1-3 napot ülésezett, és törvényeket is csekély számban hozott. A hatalom középpontjában a kommunista párt (1948-1956: MDP; 1956-1990: MSZMP) vezető testületei – a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság – kerültek. Ettől függetlenül tartottak országgyűlési választásokat ezen időszakban is, valamint a választási rendszer is változott a rendszer korlátai között.²² Ám mivel kizárólag a Magyar Függetlenségi Népfront listájára (1954-től Hazafias Népfront) lehetett szavazni, továbbá a részvételi arány és a MFN/HNF támogatottsága is folyamatosan 95% felett volt, nem tekinthetők ezek a választások demokratikusnak. A Népfront elutasítása, érvénytelen szavazat leadása, és a passzivitás is kellemetlen következményekkel járt. Úgy gondolom, hogy az államszocializmus

¹⁹ Ezek közül fontos kiemelni a két világrendszer szétválását, a hidegháború kezdetét, illetve a Kominform 1947. szeptemberi döntéseit.

²⁰ Vida, im. 260. p.

²¹ Vida, im. 261. p.

²² Hubai, im. 81. p.

időszakának választásai a fenti okokból kifolyólag nem relevánsak a dolgozatom szempontjából, így azok nem kerülnek elemzésre.

1956-ban egy rövid ideig megváltozott a politikai élet. Október-november fordulóján több mint harminc párt jelent meg, köztük olyan pártstruktúrát is meghatározó szervezetek, mint az FKGP, az MSZDP, az MSZMP vagy éppen a Petőfi Párt (korábbi Nemzeti Parasztpárt). Ezen politikai tömörülések az idő rövide és az átláthatatlan viszonyok miatt nem dolgoztak ki átfogó politikai és gazdasági programot. November 4-e után ugyanis az MSZMP-t kivéve, minden párt felhagyott a politikai tevékenységgel és beszüntették a működésüket.²³

²³ Vida, im. 268. p.

A rendszerváltás utáni választások (1990-2010)

A rendszerváltás előestéje – út az első szabad választásig

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága korábbi álláspontját feladva, 1989. február 10-11-i ülésén határozott a többpártrendszer elfogadásáról és a parlamenti demokráciába való átmenetről.²⁴ Ez csak jelképesen lehet a demokratizálódás kezdete, hiszen addigra már több olyan párt is megalakult, mely a fennálló politikai-gazdasági-társadalmi rendszer radikális megváltoztatást követelte. Az újonnan megalakult szervezeteket három csoportra oszthatjuk: az elsőbe a „szerves rendszerváltó pártok”²⁵, a másodikba a történelmi pártok, a harmadikba pedig az állampárt felbomlása után létrejövő szervezeteket sorolhatjuk.²⁶ Ezeken kívül 1988-1989-ben olyan civil körök, klubok, egyesületek vagy szervezetek jöttek létre, melyekből később nem alakultak önálló arculatú, számottevő társadalmi bázissal rendelkező pártok.²⁷

A békés átmenet egyik jelentős fordulópontja az Ellenzéki Kerekasztal megalakítása (1989. március 22.) volt. Az ellenzéki szervezetek a hatékonyabb együttműködés és az egységes fellépés érdekében egy blokkba tömörültek. Ők képviselték az ellenzéki oldalt a Nemzeti Kerekasztal tárgyalásokon, szemben az MSZMP-vel és a harmadik oldalon helyet foglaló társadalmi szervezetek többségével.²⁸ A tárgyalássorozat végén elfogadott programcsomag többek között a politikai élet, a választójogi és választási eljárás szabályozását is tartalmazta. Általános és egyenlő választójogot biztosított a törvény minden nagykorú állampolgár számára, mely jogtól való megfosztás kizárólag bírósági ítéleten alapulhatott. Létrejött a 386 képviselőből álló országgyűlés, melynek tagjait egyéni választókerületekben (176 képviselő), területi listákon (158 képviselő), illetve országos listán (58 képviselő) választhatták meg. Kétfordulós választást vezettek be abban az esetben, ha az első szavazás érvénytelen (kevesebb, mint a jogosultak fele jelent meg a szavazáson), vagy eredménytelen (ha egyik jelölt sem kapta meg a szavazatok abszolút többségét) volt. Fontos

²⁴ A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1989. évi jegyzőkönyvei. I. kötet. Szerk.: Soós László. MOL, Budapest, 1993. 196-198. p.

²⁵ Vida, im. 316. p.

²⁶ Szerves rendszerváltó pártok: Magyar Demokrata Fórum – 1987; Szabad Kezdeményezések Hálózata (később Szabad Demokraták Szövetsége) – 1988; Fiatal Demokraták Szövetsége – 1988. Történelmi pártok: Független Kisgazda- Földmunkás és Polgári Párt – 1988; Magyar Néppárt (a hajdani NPP utódja) – 1989; Magyarországi Szociáldemokrata Párt – 1989; Kereszténydemokrata Néppárt – 1989. Az állampárt felbomlása után létrejövő szervezetek: Magyar Szocialista Párt – 1989; Magyar Szocialista Munkáspárt (a bolsevizmust továbbra is nyíltan vállaló párttagok továbbműködtetik) – 1989.

²⁷ Vida, im. 316-317. p.

²⁸ Hubai, im. 87. p.

változtatás volt még, hogy a parlamentbe való bejutás feltételül a területi listákon megszerzett 4%-os küszöb elérését tették meg.²⁹

Egy város politikai karakterének vizsgálatakor az országgyűlési választások mellett a helyhatósági választások is fontos információkat tudnak adni. Ténylegesen demokratikus önkormányzat nem működött a szocializmus időszakában, hiszen az 1950-ben megalakított tanácsok felülről irányított, függő viszonyban lévő adminisztratív testületek voltak. Választási eredményeik és támogatottságuk elemzésétől ezért eltekintek. Érdekes tény azonban, hogy míg a Kerekasztal tárgyalások alkalmával a független önkormányzatiság kiemelt szerepet kapott, addig az 1989. évi alkotmánymódosítások nem tartalmaztak a tanácsok megszüntetésére vonatkozó passzust. Ennek a kidolgozása már az új rendszer első kormányának feladata volt.

Miskolc útja a rendszerváltásig

Miskolc a szocializmus időszakában rohamos ütemben fejlődött. A nehézipari, kohászati fejlesztések révén Miskolc ipari központtá alakult át. Olyan gyárkomplexumok jöttek létre, fejlődtek rohamosan, mint a Lenin Kohászati Művek, a „December 4.” Drótművek, a Kriptongyár, a Hejőcsabai Cement Művek. Ezen ipari vállalatok nagy mennyiségű gyári munkást foglalkoztattak, ennek köszönhetően ekkor a lakosság 20-25%-át (nagyjából 40.000 fő) sorolhatjuk ebbe a társadalmi csoportba.

Az ipari fellendülés folyamatos szakember utánpótlást követelt, ezért felmerült az igény egy új, önálló nehézipari szakképző egyetem felállítására. 1949-ben az Országgyűlés határozott arról, hogy „a felsőfokú műszaki szakképzés fokozása céljából Miskolcon Nehézipari Műszaki Egyetemet kell létesíteni.”³⁰

Az építőipar is fellendült Miskolcon, hiszen a munkalehetőség reményében vidékről százával költöztek be. A lakás-, és házínséget három nagyobb vállalat (Borsod megyei Állami Építőipari Vállalat, Észak-magyarországi Állami Építőipari Vállalat és a Miskolci Házgyár) próbálta a városban és környékén enyhíteni. Az új építkezési hullám hatására épültek a Petneházi-városrész, valamint a Dél-Kilián ma is álló háztömbjei.

Ám a problémák az '50-es évek közepén a városban is felütötték a fejüket. Hiába igyekeztek az építőipari vállalatok a lakás- és házínséget leküzdeni, Miskolcon tizenötezer

²⁹ 1989. évi XXXIV. törvény (az országgyűlési képviselők választásáról) <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8632> (utolsó megnyitás: 2012. december 22.)

³⁰ Részlet az 1949. évi XXIII. törvényből (a Nehézipari Műszaki Egyetem létesítéséről). <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=8368> (utolsó megnyitás: 2012. december 22.)

családnak nem volt megfelelő otthona.³¹ A családok megélhetését nehezítette, hogy a férfiak fizetése alig fedezte a költségeket, a nők foglalkoztatása pedig megoldatlan volt. A felmerülő igényeket csak az országos átlagtól drágábban és több hiánnyal szembesülve lehetett kielégíteni. Az országos hangulatot követve 1956 nyarára Borsodban is kiéleződtek a feszültségek. Egyre hevesebb, kritikusabb vitákat folytattak a helyi írók, értelmiségiek (Bihari Sándor, Bod Andor) is. Szabaddá vált a helyi sajtó (Észak-Magyarország, Kilátó, Művelt Nép), melyben gyakrabban jelentek meg írások gazdasági, politikai kérdésekről. Sorban kerültek a felszínre olyan hibák, melyek azonnali korrekciójára lett volna szükség. Az 1956 októberében és novemberében lezajlott események bemutatásától most eltekintek, azonban azt fontosnak tartom kiemelni, hogy október végén a városban is megalakultak a korábbi koalíciós pártok, ám ezek sem tudtak komoly érdemi politizálást folytatni.

A forradalom utáni megtorlás az 1960-as évek elejéig tartott. Ezen időszakban a Magyar Szocialista Munkáspárt megszilárdította vezető szerepét, kiépítette a párt- és társadalmi szervezeteinek széles körét. Ezzel új időszak kezdődött Miskolc történetében is.

Az 1956-os elégedetlenség egyik legfőbb helyi oka a lakáshiány volt, ezért az új vezetés kiemelten foglalkozott ezzel a kérdéssel. Az 1960-as évek elején lakásépítési hullám indult el, melynek következményeként új lakótelepek épültek. Továbbra is az ipar határozta meg a város gazdaságát. A gyárakban folyamatosak voltak a fejlesztések, míg a mezőgazdasági gépesítés a nyolcvanas évek elején is rendkívül alacsony fokon állt. A lakosság döntő többsége is a gyárakban, üzemekben dolgozott, hiszen itt biztosabb volt a munkahely, valamint a brigádmozgalmak révén sokkal pezsgőbb volt az élet. A hatvanas és hetvenes évek ipari fejlesztéseinek hatására a város lakosság száma jelentősen megnőtt. A folyamatos versengés Debrecennel az ország második legnagyobb városa pozícióért ekkor döntően Miskolc javára dőlt el. A lakosság szám gyarapodása az 1980-as évek elejére érte a csúcspontját, amikor is 213.274 fő rendelkezett bejelentett lakóhellyel a városban.³²

A fentiek alapján bátran kijelenthető, hogy Miskolc fénykorát élte a forradalom utáni időszakban. A nehézipari fejlesztések hatására nagyobb figyelem fordult a város felé. A mai kiterjedését 1981-ben érte el Miskolc, amikor Bükk-szentlászlót is a településhez csatolták.

Ám a késő kádári gazdaság általános válsága, valamint a transzformációs válság a miskolci nehézipar hanyatlását hozta. Egyre kevesebb pénz jutott fejlesztésre, végül már az

³¹ Szokolczai Attila: Borsod-Abaúj-Zemplén megye. In: Szokolczai Attila – Varga László: A vidék forradalma 1956. I. kötet. 1956-os Intézet – Budapest Főváros Levéltára. Budapest, 2003. 123. p.

³² Kasza, im. 138. p.

aktuális állapotot és termelést sem tudták fenntartani. Emiatt a város lakossága is csökkenésnek indult, Debrecen átvette a második helyet a rangsorban.

A nyolcvanas évek legvégén tehát a fejlődés megtört, lassú hanyatlás kezdődött. Ez morális problémákat és társadalmi feszültséget okozott Miskolcon.

Az 1990-es választások

Ilyen előzmények után érkezett meg 1990. március 25. és április 8., a harmadik magyar köztársaság első szabad választása. Azon pártokat, amelyek komolyabb társadalmi bázissal rendelkeztek három nagyobb csoportba lehet osztani. A rendszerkritikát leghamarabb kezdő, a szervezeti megjelenésükkel behozhatatlan előnyt szerző MDF, SZDSZ, FIDESZ alkotja az első csoportot. A másodikba azok a pártok tartoznak, akik a második világháború utáni koalíciós időszakban politikai tevékenységet folytattak, majd negyvenévnnyi szünet után alakultak újjá. Közülük komolyabb célokat az FKGP, az MSZDP és a KDNP tűzhetett ki. És végül a harmadik csoport, melyben az egykori állampárt bomlása után létrejövő szervezetek találhatók (MSZP, MSZMP, Agrárszövetség, Hazafias Választási Koalíció).

Az alábbi táblázatban a parlamentbe jutott pártok második forduló eredményeit rögzítettem.³³

1990	Egyéni ³⁴		Listás		Átlag ³⁵	
	Országos eredmény	Miskolci eredmény	Országos eredmény	Miskolci eredmény	Országos eredmény	Miskolci eredmény
ASZ	0,64 %	-	3,14 %	0,92 %	1,89 %	0,92 %
FIDESZ	1,85 %	-	8,95 %	9,33 %	5,4 %	6,8 %
FKGP	10,42 %	-	11,74 %	5,02 %	11,08 %	5,02 %
Független	1,94 %	-	-	-	1,94 %	-
KDNP	3,75 %	-	6,46 %	6,90 %	5,11 %	6,90 %
MDF	41,24 %	56,26 %	24,72 %	29,27 %	32,98 %	42,77 %
MSZP	6,35 %	12,92 %	10,89 %	13,41 %	8,62 %	13,17 %
SZDSZ	31,74 %	30,82 %	21,40 %	18,01 %	26,57 %	24,42 %

³³ A vegyes választási rendszer okán a szavazópolgár két szavazólapot kapott. Az egyikben a saját egyéni választókerületében a pártok jelöltjei közül, míg a másikon a pártok területi listáira szavazhattak. Mind két eredményt fontosnak tartom közölni, hiszen míg a pártlistákra leadott voksok a konkrét szimpátiát fejezik ki, addig az egyéni választókerületben a jelölt támogatása akár ezen pártszimpátia figyelmen kívül hagyását is jelentheti. (Ismerünk olyan példát, hogy egy jobbközép jelölt „balról előzött”, tehát egyéni programjában a baloldala jellemző stílusjegyeket lehet felfedezni.) Ezen kétfajta szavazási mód együttes elemzése adhat realisabb képet.

³⁴ Egyéni választókerület esetében a második fordulóba kizárólag azok a jelöltek indulhatnak újra, amelyek elérték a 15%-os minimális határt.

³⁵ Az átlag ebben az esetben egy hozzávetőleges érték, hiszen a legtöbb esetben nem áll rendelkezésre a két eredmény, így az első fordulóhoz viszonyítottan lett kiszámolva.

Az eredmény sor híven tükrözi a várakozásokat. A Magyar Demokrata Fórum százalékosan jobb eredményt ért el Miskolcon, mint az országos átlag, ennek köszönhetően mind a négy miskolci egyéni választókerületben az ő jelöltjük győzött. A listás szavazáson ugyan nem sikerült az országos átlagot túlszárnyalni, ám a többi párt helyi gyengélkedése is hozzájárult ahhoz, hogy Miskolcon nagyobb arányú győzelmet aratott.

A későbbi ellenzék legnagyobb pártja az SZDSZ lett. Országos eredményükhöz hasonlóan helyi szinten is vereséget szenvedtek mind az egyéni körzetekben, mind a listás szavazáson. Utóbbi esetben arányait tekintve még nagyobb is volt a különbség a két párt között.

A szocialisták szempontjából viszont előnyösebb képet mutatnak a helyi eredmények. Már az a tény is kedvezőbb a helyi pártvezetők számára, hogy a négy egyéni választókerületből háromban elérték az első fordulóban a minimális 15%-os határt, így a második körben is megmérettethették magukat. Ha ehhez hozzátesszük, hogy jelentősen túlszárnyalták az országos átlagot az egyéni és listás szavazáson is, akkor kijelenthető, hogy az MSZP elutasíthatósága a városban kisebb mértékű volt, mint az országban átlagosan.

A többi párt esetében nem figyelhető meg radikális elmozdulás a helyi és országos eredmények összevetésekor. Az FKGP az egyetlen olyan szervezet, amely kicsit jelentősebb mértékben maradt el az országos átlagtól, ellentétben a KDNP-vel és a FIDESZ-szel, amely hasonlóan kis százalékkal haladja csak meg az összátlagot.

Ahogy már korábban is írtam, az Antall József vezetésével létrejövő jobbközép kormánykoalíció legsürgetőbb feladata az önkormányzati törvény elkészítése volt. A koncepcióban négy olyan önkormányzati alapelv (demokratikus helyi hatalomgyakorlás, önkormányzati önállóság, széles felelősségű önkormányzat, önkormányzati és az államigazgatási feladatok kettőssége) érvényesül, mely megegyezik az európai polgári demokráciák ilyen jellegű jogszabályaival. A tervezet jogállásukban egyenlőnek tekinti a városi és községi önkormányzatokat, szabadabbá teszi a képviselőtestületek alakítását, jóval kevesebb kötöttséget említ. Jól elkülöníti a polgármester (a képviselőtestület élén áll) és a jegyző vagy körjegyző (a községi, városi hivatal vezetője) feladatkörét. Mivel a tervezet számos alternatívát tartalmazott, hosszabb parlamenti vita fenyegetett, ami miatt az 1990 őszére tervezett választások kiírása is veszélybe került. A fenyegetettség, hogy a tanácsok tevékenységének a megbízatását újból meg kell hosszabbítani, a parlamenti pártokat gyors

kompromisszum megkötésére sarkallta. Az Országgyűlés a törvényjavaslatról 1990 augusztusában tartott zárószavazást, végül 99%-os szavazati aránnyal elfogadta azt.³⁶

Ennek megfelelően Miskolcon is lezajlottak a helyhatósági választások az ősszel. Az eredmények tekintetében kijelenthető, hogy a kormány féléves munkája nem győzte meg a város lakóit. A problémák továbbra is fennmaradtak, a nehézipari gyárak hanyatlása miatt komoly elbocsátások történtek, az életszínvonal jelentősen csökkent. A város egy ipari nagyváros képe helyett egyre inkább egy hanyatló település képét kezdte mutatni. Ezen gondokat lovagolták meg az ellenzéki pártok, akik így szorossá tudták tenni a választást. Nem csak megszorították a kormánykoalíció jelöltjeit, hanem több helyen le is győzték őket.

Az alábbi táblázat a város helyhatósági választásának eredményeit tartalmazza. Csak azokat a pártokat elemeztem részletesen, amelyek tavasszal bekerültek a parlamentbe vagy ősszel mandátumot szereztek a helyi közgyűlésben.

1990	Egyéni választókerületek	Listás választás eredménye
FIDESZ	11,77 %	22 %
FKGP	3,16 %	4 %
KDNP	10,83 %	12 %
MDF	20,43 %	23 %
MSZMP	4,67 %	6 %
MSZP	10,57 %	11 %
MZP	3,73 %	3 %
SZDSZ	24,23 %	15 %

Az első helyhatósági választáson szoros eredmény született. Ahogy az várható volt, helyi szinten is alacsony részvétel mellett tartották meg a voksolást. A kormánypárt összességében tekintve vereséget szenvedett, köszönhetően annak, hogy a koalíció tagjai hiába léptek vissza a második fordulóban közös jelöltjük javára, szavazóik egy része nem tette meg ugyanezt. Az eredmények összesítése alapján kiderül, hogy az 59 fős közgyűlésben 34 ellenzéki (SZDSZ-FIDESZ-MSZP), 22 kormánypárti (MDF-KDNP-FKGP) képviselő foglalhatott helyet. Rajtuk kívül két munkáspárti és egy zöldpárti jelölt szerzett mandátumot. Érdekes tény, hogy azokban a választókerületekben, ahol a FIDESZ és az SZDSZ közös jelöltet állított, ott rendre megszerezték a szavazatok többségét. Ugyanez nem mondható el az

³⁶ Tóth Zoltán: Önkormányzati választások, 1990. In: Magyarország politikai évkönyve 1991. 195. p.

MDF-FKGP-KDNP koalícióról, hiszen mindössze tíz olyan körzet van, ahol az egyik párt jelöltje lemondott a másik javára, és a választók teljesítették korábbi választottjuk kérését.

A választás eredményének kihirdetése után minél előbb meg kellett tartani a közgyűlés alakuló ülését, hiszen az önkormányzati törvény értelmében Miskolcon az új testületnek kellett a polgármestert megválasztani. A szabaddemokraták tartották magukat korábbi nyilatkozatukhoz, mely szerint nem kezdenek tárgyalást más pártok képviselőivel a polgármesterjelöltjük megválasztásának érdekében. Ám a FIDESZ más stratégiát választott, hiszen az alakuló ülés előtti napon bejelentették, megállapodtak az MDF-KDNP-FKGP koalíció önkormányzati képviselőivel. Mind a közvélemény, mind a többi párt meglepődött ezen a bejelentésen. A két párt 12 közös jelöltet indított, akik rendre meg is nyerték a választást. Ám a második forduló után a FIDESZ helyi vezetése szembefordult a korábbi szövetségesével, és jelöltjük megválasztásának érdekében megállapodtak a kormánykoalíció helyi képviselőivel. Ez a fordulat példátlan volt 1990-ben, hiszen ilyen furcsa szövetség sehol máshol nem jött létre. Arra ugyan volt példa, hogy a fiataldemokraták nem kötöttek koalíciót szabaddemokrata képviselőtársaikkal, de nyílt szembefordulás sehol nem történt. Szinte mindenki valamiféle megállapodást sejtett a háttérben, de mindegyik párt nyíltan cáfolta ezt.³⁷

A szavazás nem hozott meglepetést, a győztes a FIDESZ-MDF-KDNP-FKGP által támogatott Csoba Tamás lett. A szabaddemokraták jelöltjét támogatták a szocialista, a munkáspárti, valamint a zöldpárti képviselők is. A végeredmény mégis 34-24 lett, ugyanis az egyik képviselő igazoltan távol maradt az üléstől.

³⁷ Mindenesetre később a három alpolgármesteri tisztség betöltésére az MDF, a KDNP és a FIDESZ tehetett egy-egy javaslatot.

Az 1994-es választások

Az 1989-1990-ben kialakult háromosztatú pártrendszer az első kormányzati ciklus nagy része alatt is fennmaradt, azonban lényegesen megváltozott. Már nem a korábbi első rendszerkritikusok – történelmi pártok – állampárt utódok szerint lehet az állva maradt szervezeteket csoportosítani, hanem kormánypártok – ellenzéki pártok, amik együtt működtek – ellenzéki párt, amit el akartak szigetelni. Ám ennek a rendszernek egyik tényezője sem volt igazán kiforrott.³⁸

A Magyar Demokrata Fórum egysége a kormányra kerülés után megbomlott. Antall József ugyan igyekezett ezeket a belső vitákat kordában tartani, ám betegsége miatt egyre kevésbé tudott hatással lenni az ellentétes irányzatokra. A pártból kizártak, kilépők rendre új politikai szervezeteket hoztak létre (Magyar Igazság és Élet Pártja, Magyar Piac Párt, Magyar Érdek Párt, Köztársaság Párt), ám komolyabb politikai aktivitást többségük nem tudott felmutatni, így a következő években a legtöbbjük megszűnt vagy eljelentéktelenedett.

A kisgazdák belső válságuknak köszönhetően kettészakadt és egymással szemben álló parlamenti frakcióval voltak kénytelenek a választói érdekeket képviselni. 1991 után gyakoriak voltak a kizárások, szakadások, illetve az egyesülési törekvések. Torgyán József – a párt vezetője – ennek ellenére szilárdan megtartotta pozícióját, és radikális politizálásával nem hagyta, hogy őt vagy követőit kiszorítsák a politikai életből.

A kormányzati ciklus ideje alatt a liberális ellenzék pártjai is jelentős változásokon mentek keresztül. A szabaddemokraták is számos belső válságon estek át, amelyeknek legfőbb oka a liberális jelleg tisztázatlansága volt. Emellett számos belső vitára adott okot a párt a támogatottságának hullámlása, illetve szimbolikus jelentőségű és meghatározó politikusok (Kis János, Tölgyessy Péter) kiválása. A fiataldemokraták is hasonló gondokkal küzdöttek. Ám náluk nagyobb kilengéseket mutat a népszerűségi görbe. 1993-ra 40%-os támogatással csúcsra ért a FIDESZ, azonban ezt követően olyan rohamosan csökkeni kezdett a népszerűségük, hogy a parlamentből való kiesés is fenyegette a pártot.

Egyedül talán a szocialisták értékelhették pozitívan a kormányzati ciklust. A korábban elszigetelt, mindenki által támadott szervezet megszerezte a baloldali gyűjtőpárti pozíciót. Horn Gyula hatalomra jutásával olyan program kidolgozásába kezdtek, mely a balközép, szociáldemokrata beállítottságú szavazók és a kádári idők iránt nosztalgiát érzők számára egyaránt vállalhatóvá vált. A párt népszerűsége komolyabb törések nélkül folyamatosan

³⁸ Vida, im. 322. p.

emelkedett, így a vezetők egyre bizakodóbbá váltak az országgyűlési választások felé közeledve.³⁹

1994. május 8-án és május 29-én le is bonyolították a rendszerváltás utáni második országgyűlési választást. A választási eljárásról szóló törvényt lényegében érintetlenül hagyták, csak néhány ponton módosították.⁴⁰

Az alábbi táblázatban a parlamentbe jutott pártok második forduló eredményeit rögzítettem.

1994	Egyéni ⁴¹		Listás		Átlag ⁴²	
	Országos eredmény	Miskolci eredmény	Országos eredmény	Miskolci eredmény	Országos eredmény	Miskolci eredmény
ASZ	0,34 %	-	2,10 %	1,17 %	1,22 %	1,17 %
FIDESZ	0,69 %	-	7,02 %	6,90 %	3,86 %	4,80 %
FKGP	5,89 %	-	8,82 %	4,99 %	7,36 %	4,99 %
Független	0,65 %	-	-	-	0,65 %	-
KDNP	2,95 %	5,91 %	7,03 %	7,87 %	4,99 %	6,89 %
MDF	14,93 %	15,66 %	11,74 %	10,62 %	13,34 %	13,14 %
MSZP	45,35 %	52,33 %	32,99 %	41,19 %	39,17 %	46,76 %
SZDSZ	28,49 %	26,10 %	19,74 %	18,40 %	24,16 %	22,25 %

A táblázatból több érdekes adat is kiolvasható. A kormánykoalíció megbukott mind országos, mind helyi szinten. Az MDF támogatottsága megfeleződött, sőt helyi szinten a pártlistára leadott voksok még tragikusabb képet mutatnak. Az egyéni jelöltjeik azonban jól tartották magukat a városban, hiszen a négy egyéni körzetből háromban a második forduló alkalmával is érdekelték voltak. A koalíciós pártok közül a KDNP szerepelt arányaiban a legjobban, hiszen minimális szavazótáborát még egy kicsit bővíteni is tudta, valamint a 4. sz. egyéni választókerületben második körben is indulhatott jelöltjük.

A liberális ellenzéki oldal nem tudta átlépni saját árnyékát. A belső ellentétek miatt megrendült szabaddemokraták és fiataldemokraták nem tudták kihasználni a kormánypárt hasonló problémáit, illetve azt, hogy Miskolcon liberális többségű közgyűlés és két liberális polgármester irányította a város életét. Sőt ki kell emelni, hogy mindkét párt elveszített néhány ezer szavazót mind országosan, mind helyi szinten.

³⁹ Vida, im. 324. p.

⁴⁰ A legfontosabb, hogy a parlamentbe jutáshoz szükséges 4%-ot 5%-ra emelte a törvény.

⁴¹ Egyéni választókerület esetében a második fordulóba kizárólag azok a jelöltek indulhattak újra, amelyek elérték a 15%-os minimális határt.

⁴² Az átlag ebben az esetben egy hozzávetőleges érték, hiszen a legtöbb esetben nem áll rendelkezésre a két eredmény, így az első fordulóhoz viszonyítottan lett kiszámolva.

A választás egyértelmű nyertese a harmadik fél, a Magyar Szocialista Párt volt. Szavazótáborukat csaknem megháromszorozták, melynek köszönhetően magabiztos győzelmet arattak. Miskolcon a helyi vezetők még komolyabb sikert értek el, hiszen jelentősen túlszárnyalták az országos átlagot, és arányaiban jobban növelték a helyi szavazóbázist, mint összességében tették azt a többi megyében, városban.

Fél év elteltével újra helyhatósági választásokat tartottak az országban. Miskolcon az első önkormányzati ciklus nem tudott javítani a városlakók helyzetén. A munkanélküliség továbbra is égető problémát jelentett, a hanyatlás szembeötlő volt, a lakosság szám pedig továbbra is fogyott. A pártrendszert jellemző országos tendenciák itt is megjelentek. A helyi jobbközép koalíció mélyrepülése és a liberális pártok stagnálása mellett a radikálisan növekvő szocialisták jelentették a város politikai palettáját. Továbbá érdemes megemlíteni a Munkáspártot, amely kitartóan igyekezett teret nyerni Miskolcon azzal, hogy a kádári nosztalgiát kampányként használta fel.

Az alábbi táblázat a város helyhatósági választásának eredményeit tartalmazza. Csak azokat a pártokat elemeztem részletesen, amelyek tavasszal bekerültek a parlamentbe vagy ősszel mandátumot szereztek a helyi közgyűlésben.

1994	Egyéni választókerületek	Polgármester választás eredménye
É-Mo.-i Zöldek	2,62 %	3,07 %
FIDESZ	8,55 %	-
FKGP	4,39 %	-
Független	4,17 %	-
KDNP	17,2 %	36,92 %
MDF	10,83 %	-
MIÉP	1,78 %	-
MSZP	27,09 %	29,58 %
Munkáspárt	5,18 %	3,05 %
SZDSZ	16,82 %	27,38 %

Az eredmény sorokat böngészve észrevehető néhány érdekesség. Az ellenzék nem tudott akkorra tömeget megmozgatni a kormány-ellenes kampánnyal, mint négy évvel azelőtt, hiszen a szocialista-liberális kormány beiktatása utáni félévben nem csökkent olyan jelentősen a két párt támogatottsága, mint ahogy az 1990-ben tapasztalható volt. Megfigyelhető azonban, hogy a Kereszténydemokrata Néppárt helyi vezetése rendkívül aktív és sikeres kampányt folytatott, több száz új szavazópolgárral bővítették a bázisukat, így mind az egyéni

választókerületekben, mind a polgármester választásánál sokkal jobban szerepeltek, mint az előre prognosztizálható lett volna. Utóbbi esetben ez komoly eredményben is megmutatkozott, hiszen a második önkormányzati ciklus polgármesterét a kereszténydemokraták adták.⁴³

A Munkáspárt eredménye is figyelemreméltó Miskolcon, hiszen az egyéni választókerületekben elért 5,18%-os eredményükkel ismét képviseltethették magukat a városi közgyűlésben. Nyilván egy olyan városban, amely a szocializmus időszakában nagyvárossá vált és szárnyalt, nem meglepő, hogy sikeres kampánystratégiának bizonyult a nosztalgikus emlékek felidézése.

Az 1998-as választások

Az MSZP-SZDSZ kormány ideje alatt a korábban kialakult háromosztatú pártrendszer kezdett átalakulni kétpólusú struktúrává. A ciklus végére kialakult a két domináns váltópárt (MSZP, FIDESZ), eltűntek az olyan középpártok, amelyeknek reális esélyük lett volna a választási győzelemre, de legalább komoly befolyást gyakorolnának a szavazás kimenetelére. A többi párt a ciklus végére már csak kis szövetséges erőként maradt fenn.

A Horn-kormány idején alakult ki a két pólus közel azonos erőt képviselő koalícióképes tábor. Az egyik oldalon a balközép irányultságú szociáldemokrata MSZP és a szociálliberalizmus felé forduló SZDSZ állt; szemben a jobbközép felé forduló és új karaktert választó (konzervatív-kereszténydemokrata) FIDESZ-szel, a keresztény-konzervatív-agrárius jellegű FKGP-vel, valamint a nemzeti konzervatív MDF-fel. Emellett van néhány olyan szervezet, amelyek országos szinten nem, helyi szinten azonban többször is szövetségre léptek valamely pólus egy vagy több pártjával. Ide sorolható a Thürmer Gyula vezette Munkáspárt, mely elhagyta a korábbi állampárt nevét, de a bolsevizmust és a kommunizmust továbbra is nyíltan vállalta; továbbá ebbe a kategóriába tartozik a Csurka-féle Magyar Igazság és Élet Pártja, amely egy radikális jobboldali pártként definiálható.⁴⁴

A választójogi és a választási eljárásról szóló törvény gyakorlatilag nem változott, a kisebb módosítások nem érintették érdemben a parlamenti képviselő-választásokat.

Az alábbi táblázatban a parlamentbe jutott pártok második fordulós eredményeit rögzítettem.

⁴³ Igaz ehhez kellett a helyi szocialista-liberális konfliktus. Csoba Tamás, 1990-ben választott polgármester, halála után a szabaddemokrata T. Asztalos Ildikó vette át ügyvivőként a megüresedett városvezetői pozíciót. 1994 őszén azonban a szocialisták nem őt akarták közös jelöltként indítani, hanem a saját pártjuk jelöltjét, Tompa Sándort. A két párt az országos vezetés segítségét is kérte az ügy megoldásához, azonban az érdekek nem közeledtek egymáshoz, ezért mind két párt önálló polgármester-jelöltet indított.

⁴⁴ Vida, im. 327-328. p.

1998	Egyéni ⁴⁵		Listás		Átlag ⁴⁶	
	Országos eredmény	Miskolci eredmény	Országos eredmény	Miskolci eredmény	Országos eredmény	Miskolci eredmény
FIDESZ	24,07 %	49,72 %	28,18 %	28,98 %	26,13 %	39,35 %
FKGP	6,12 %	-	13,78 %	10,46 %	9,95 %	10,46 %
Független	0,87 %	-	-	-	0,87 %	-
MDF	0,5 %	-	3,12 %	2,43 %	1,81 %	2,43 %
MIÉP	0,63 %	-	5,55 %	5,65 %	3,09 %	5,65 %
MSZP	43,04 %	50,28 %	32,25 %	35,97 %	37,65 %	43,13 %
SZDSZ	3,09 %	-	7,88 %	6,41 %	5,49 %	6,41 %

A fiataldemokraták a második kormányzati ciklus ideje alatt arra törekedtek, hogy az új karakterükkel a jobboldalon vezetőpárttá váljanak. Ez a több éves törekvés 1998-ra teljesedett ki, hiszen ezen a választáson mutatkozott meg, hogy a szocialista-liberális pólussal szemben ők bizonyultak a legerősebb ellenfélnek. Bázisuk méreteit már nem tízezrekben lehetett mérni, hanem százezrekben. Egyértelműen győztese volt a párt az országgyűlési választásnak.

Ezt támasztja alá a miskolci eredmények vizsgálata is. Bár az egyéni választókerületekben az első fordulóban átlagosan jobb eredményt értek el a szocialista jelöltek, ám a második fordulóra egységbe gyúrt koalíciók/szövetségek (FIDESZ/FKGP/MDF – MSZP/SZDSZ) már inkább a FIDESZ számára mutatnak pozitívabb képet. Hiába áll a táblázatban nagyobb szám az MSZP sorában, ez torzítja a valóságot, ugyanis a négy választókerületből háromban rendkívül szoros versenyben nyert a jobboldali jelölt, míg a negyedikben az előzőektől eltérően sima baloldali győzelem született.

A további két érdekessége a választásnak két kis párthoz kapcsolódik. Az első választás győztese, a Magyar Demokrata Fórum kizárólag a FIDESZ által felkínált választási szövetségnek köszönhetette, hogy ismét bekerült a parlamentbe. Helyi szinten már teljesen eljelentéktelenedett, még a Munkáspárt is kétszer több szavazatot szerzett. A másik érdekesség a MIÉP előretörése mind országos, mind helyi szinten. A párt radikalizmusával meg tudott szólítani annyi szavazót, hogy parlamentbe kerüljön, illetve a legtöbb megyében listát állíthasson. Bázisában leginkább az MDF és a FIDESZ jobboldali szárnyához tartozó és ezen pártoktól elfordulók találhatók meg.

⁴⁵ Egyéni választókerület esetében a második fordulóra kizárólag azok a jelöltek indulhatnak újra, amelyek elérték a 15%-os minimális határt.

⁴⁶ Az átlag ebben az esetben egy hozzávetőleges érték, hiszen a legtöbb esetben nem áll rendelkezésre a két érték, így az első fordulóhoz viszonyítottan lett kiszámolva.

Miskolcon a második önkormányzati ciklus alatt valami megmozdult. A város kezdett pozitívan reagálni a rendszerváltással egyidejűleg elkezdődött változásokra. A nagy ipartelepek és a munkás-lakónegyedek kérdése továbbra is megoldatlan volt, ám a válságos állapot mérséklődni kezdett. A helyzet érdekességét az adja, hogy a kormánykoalícióhoz tartozó pártok képviselői voltak többségben a városi közgyűlésben, ám a polgármester egy jobbközép párt által támogatott nemzeti-konzervatív-keresztény szemléletű személy volt. Ez a kettősség számtalan ellentétet eredményezett, de ez a négy év sikerebb lett, mint az első.

Ennek megfelelően az 1998-as helyhatósági választás rendkívül szoros eredményt ígért. Az alábbi táblázat a város önkormányzati választásának eredményeit tartalmazza. Csak azokat a pártokat elemeztem részletesen, amelyek tavasszal bekerültek a parlamentbe vagy ősszel mandátumot szereztek a helyi közgyűlésbe.

1998	Egyéni választókerületek	Polgármester választás eredménye
FIDESZ	35,46 %	48,23 %
FKGP	3,27 %	-
MIÉP-KDNP	5,91 %	-
MSZP	36,53 %	39,40 %
Munkáspárt	3,21 %	2,50 %
SZDSZ	5,66 %	9,87 %

1998-ban jóval kevesebb párt jutott be a közgyűlésbe, mint négy évvel korábban. Ennek oka a pártstruktúra két pólusúvá válásával magyarázható, hiszen a két vezető párt és a velük szövetséges szervezetek mellett másnak nehéz volt egyéni jelöltet állítani. A polgármester választás eredményeit böngészve megfigyelhető, hogy a szocialisták és a szabaddemokraták megint nem tudtak megegyezni közös jelölt indításában, így újfent Kobold Tamás lett a miskolci városvezető, akit már a FIDESZ, az önálló jelölteket nem állító KDNP, a fiataldemokraták jelöltjeit támogató MDF és az egyre jobban eljelentéktelenedő FKGP is támogatott.

Azonban ilyen széleskörű jobboldali összefogással sem tudtak többséget biztosítani a polgármesternek a közgyűlésben. A Magyar Szocialista Párt jelentősen túlszárnyalta négy évvel azelőtti eredményeit, így bátran nevezhetők ők a választás győzteseinek. A 46 tagú közgyűlésbe 23 baloldalinak tekinthető (szocialista, liberális és munkáspárti) képviselő jutott be, így továbbra is jelentős mértékű beleszólásuk volt a város irányításába.

A 2002-es választások

Az 1998-2002 közötti időszakra leginkább a polarizálódás megszilárdulása volt a jellemző. Ezen periódus végén már nem két koalícióképes táborról beszélhetünk, hanem két nagy párt és a velük szövetségben levő, a minimális szintet éppen elérő pártok rendszere bontakozott ki. A kétpárti struktúra ellen leginkább az önálló irányzattal rendelkező szabaddemokraták küzdöttek.

A jobboldal belső tagoltsága a FIDESZ politikájának köszönhetően egyre jobban feloldódott. A kormányzati ciklus végére elszigetelték a kiskapdát vezető Torgyán Józsefet, és kíméletlenül felmorzsolták szövetségesüket. A másik koalíciós párt, az MDF sem tudott kilépni a FIDESZ árnyékából. Ugyan Dávid Ibolya pártelnök a Békejobb2000 mozgalommal igyekezett a megmaradt jobboldali pártokat egységbe fogni, ám a FIDESZ újabb választási szövetségét elfogadva magára hagyta a mozgalmat és tagjait. A MIÉP a parlamenti munkája során leginkább arra törekedett, hogy még látszata se legyen bármilyen együttműködésnek a szocialistákkal és a liberálisokkal. Emiatt leginkább a kormányzatot támogatták, annak ellenére, hogy nem kerültek be a koalícióba és emiatt ellenzéki párttá váltak.

A rendszer baloldalán nem figyelhető meg ilyen mértékű aktivitás. A szocialisták számára a vereség nem volt elviselhetetlen, hiszen bebizonyosodott, hogy az ország jelentős része hajlik a szociáldemokrácia irányába. Hogy ezen szavazókat visszaszerezzék, erős személyt (Medgyessy Péter) választottak miniszterelnök-jelöltnek, akiben Orbán méltó ellenfelét látták. Medgyessy meghirdette a jóléti rendszerváltás és a nemzeti közép programját, mellyel ellensúlya kívánt lenni a jobboldalnak. A szabaddemokraták is pozitívan fogták fel az ellenzéki szerepkört, hiszen számításaik szerint ebben a négy éves ciklusban újra felépítve a párt arculatát, színvonalas programot kidolgozva visszaszerezhetők lettek volna a korábbi szavazók.⁴⁷

A választójogi és a választási eljárásról szóló törvény gyakorlatilag nem változott, a kisebb módosítások nem érintették érdemben a parlamenti képviselő-választásokat.

Az alábbi táblázatban a parlamentbe jutott pártok második forduló eredményeit rögzítettem.

⁴⁷ Vida, im. 327-328. p.

2002	Egyéni ⁴⁸		Listás		Átlag ⁴⁹	
	Országos eredmény	Miskolci eredmény	Országos eredmény	Miskolci eredmény	Országos eredmény	Miskolci eredmény
FIDESZ- MDF	49,97 %	36,2 %	41,07 %	32,45 %	45,52 %	34,33 %
MSZP	45,77 %	55,66 %	42,05 %	50,88 %	43,91 %	53,27 %
SZDSZ	2,89 %	4,71 %	5,57 %	4,81 %	4,23 %	4,76 %

A 2002-es országgyűlési választás minden eddiginél kiélezettebb küzdelmet hozott. A FIDESZ megosztó politikája nem jelentett olyan előnyt, mint amire számítottak. A szavazóbázisukat ugyan növelni tudták, de ez mégsem volt elég ahhoz, hogy az MSZP és SZDSZ megállapodása után létrejövő koalícióval szemben abszolút többséget szerezzen. A vereség után kétségbe vonták a szocialista-liberális kormány legitimitását, a választások tisztaságát.

A szabaddemokraták törekvései nem sikerültek a várakozásuknak megfelelően, még az is kétséges volt, hogy képesek lesznek elérni az 5%-os bejutási küszöböt. Ez azonban mégis sikerült nekik, így ismét parlamenti párt maradtak, sőt a koalíciós szerződés révén ismét kormányzópárttá váltak.

Az SZDSZ népszerűségvesztése miatt lehettek a szocialistáknak is aggodalmaik, hiszen a liberálisok kudarca lehetetlenné tette volna a kormányváltást.⁵⁰ A párt továbbgyarapította a szavazóbázisát, és ennek köszönhetően elegendő volt a szabaddemokraták szerény eredménye is ahhoz, hogy megvalósítsák céljaikat.

Helyi szinten az országos átlagtól eltérő eredményekkel találkozunk. Az egyéni választókerületekben sima győzelmet arattak a szocialista jelöltek, listán pedig nagyjából másfélszer annyi szavazatot gyűjtöttek, mint a szavazatok ezreit elvesztő FIDESZ. A szabaddemokraták igyekeztek ugyan önállóan is talpon maradni, de mindössze két jelöltjüknek sikerült a négyből az a bravúr, hogy az egyéni körzetekben az első forduló alkalmával megszerezzék a szavazatok 15 %-t és ezáltal indulhassanak a második körben is. A párt területi listára leadott szavazatait böngészve észrevehető, hogy a liberális szervezet helyi szinten kispárttá zsugorodott, amely egyre inkább Budapest pártjává vált és a vidéken lassan eltűnt.

⁴⁸ Egyéni választókerület esetében a második fordulóra kizárólag azok a jelöltek indulhatnak újra, amelyek elérték a 15%-os minimális határt.

⁴⁹ Az átlag ebben az esetben egy hozzávetőleges érték, hiszen a legtöbb esetben nem áll rendelkezésre a két érték, így az első fordulóhoz viszonyítottan lett kiszámolva.

⁵⁰ Vida, im. 327-329. p.

Az országgyűlési választásokon aratott meggyőző siker optimistává tette az MSZP helyi vezetőit, hiszen reményeik szerint ez a lendület kitarthatott az őszi helyhatósági választásokig, és akkor először a rendszerváltás után szocialista lehet a polgármester.

Ha a város állapotát nézzük, nem volt elképzelhetetlen a polgármesterváltás. Kobold Tamás régi-új városvezető továbbvitte azt a programot, amelyet az első ciklusában megvalósított. A város hanyatlása mérséklődött, sőt a 2000-es évek elejétől ez a folyamat megfordult és lassú fejlődési pályára állt Miskolc. A cél az volt, hogy eloszlassák az acélváros mítoszát és a turizmus, valamint a kultúra központjává tegyék a települést. Azonban ennek a fejlődési szakasznak korai periódusában tartották a választásokat, így a jobboldali vezetők jogosan tarthattak attól, hogy nem marad idejük a program megvalósítására, és a szavazók a pozitív változásokat nem nekik tulajdonítják majd.

Az alábbi táblázat a város helyhatósági választásának eredményeit tartalmazza. Csak azokat a pártokat elemeztem részletesen, amelyek tavasszal bekerültek a parlamentbe vagy ősszel mandátumot szereztek a helyi közgyűlésbe.

2002	Egyéni választókerületek	Polgármester választás eredménye
FIDESZ-MDF	22,83 %	24,36 %
MIÉP	2,57 %	-
MKDSZ	7,32 %	9,82 %
MSZP	50,16 %	64,12 %
SZDSZ	9,47 %	-
UME	2,62 %	1,7 %

Az előzetesen várt szorosabb eredmény helyett elsőpró győzelmet aratott a városban az MSZP. Számukra a legfontosabb az volt, hogy az ő polgármester-jelöltjük kerüljön a város élére. Ez sikerült is, köszönhetően annak, hogy a szabaddemokratákkal sikeresen megállapodtak egy közös jelöltben, így a baloldali tábor nem oszlott két felé. Másik nagyon fontos eredmény, hogy a szocialista vagy liberális, illetve a szocialista és liberális jelöltek mindegyik egyéni választókerületben győzni tudtak, így a FIDESZ-MDF szövetség csak a területi kompenzációs lista alapján küldhetett képviselőt a közgyűlésbe. A Munkáspárt először nem került be a képviselőtestületbe, szemben a Magyar Kereszténydemokrata Szövetséggel és az Új Miskolcért Szövetséggel, akik első választásukon három, illetve egy képviselői mandátumot szereztek.

A 2006-os választások

A 2002-es országgyűlési választás sok kérdésre választ adott. Nyilvánvalóvá vált, hogy a politikai élet a balközéphez tartozó MSZP és a jobbközéphez tartozó FIDESZ versengéséről szól. A korábban már részletezett polarizációnak lett áldozata a Független Kisgazdapárt, a Magyar Igazság és Élet Pártja, valamint a Magyar Demokrata Fórum. Utóbbi azonban még nem tűnt el teljesen, hiszen a fiataldemokraták szövetségeseiként újra bekerültek a parlamentbe, igaz erre önállóan már nem lettek volna képesek. A másik fontos tanulsága az volt a választásnak, hogy a választási szövetségekkel szemben célravezetőbb lehet a két párt önálló szereplése, majd összefogása. Ezt támasztja alá, hogy a baloldali szavazók között számtalan esetben megfigyelhető, hogy a hasznos szavazat elve alapján az egyéni választókerületben a szocialista jelöltet támogatták, míg listán szabaddemokratákra szavaztak.

A FIDESZ választási veresége arra sarkalta a vezetőket, hogy a korábban nem integrált szövetségeseket is be kell vonni, és ezáltal bővíteni kell a szavazóbázist. Ennek a célnak az elérésének az érdekében meghirdették az „Egy a tábor, egy a zászló” stratégiát, mely jelszónak köszönhetően sikerült új csoportokat mozgósítani. Ennek eredményét már az európai parlamenti választások alkalmával meg lehet figyelni, hiszen a 24 kiosztható mandátum felét a FIDESZ – Magyar Polgári Szövetség nyerte el.

Ezzel ellentétes utat járt be a szocialista párt. Még a választások után is kitartott a párt magas népszerűsége, köszönhetően a kétszer száznapos programnak, amely nagyobb részt egy jóléti programcsomag volt. Ugyanakkor ez a program súlyos egyensúlyi problémákat és eladósodási folyamatot indított el, amely jelentősen csökkentette a párt népszerűségét. Medgyessy Péter formálisan ugyan az SZDSZ-szel fennálló konfliktusai miatt bukott meg, azonban a szocialisták számára is szükségessé vált a váltás. A következő néhány hónapban is folytatódott a negatív tendencia: elveszített EP-választás, kudarc a köztársaságielnök-választásakor, negatív pénzügyi-gazdasági folyamatok. Ennek következményeként koalíciós és párton belüli feszültségek alakultak ki. Gyurcsány Ferenc és stábja azonban egy intenzív kampányba kezdett, melynek köszönhetően a ciklus végére ismét győzelemre esélyes erővé építették fel a pártot.

Érdekes átalakuláson ment keresztül az eljelentéktelenedés határán mozgó MDF is. Dávid Ibolya vezetésével ezt a kormányzati ciklust arra használták fel, hogy visszaszerezzék önállóságukat és a szavazóbázisuk egy részét. Ezt azonban a FIDESZ-szel jó viszonyt ápoló csoportok (köztük például Lezsák Sándor is) nem támogatták, így szakadás következett be. A 2004-es európai parlamenti választásokon elért 5,33 %-os eredménynek köszönhetően a párt

egy képviselője mandátumot szerzett az EP-be. Ám ettől sokkal fontosabb, hogy az eredmény azt a reményt sugallta a párt vezetőinek, hogy az országgyűlési választások alkalmával is sikerül önállóan megszerezni a szavazatok 5 %-át.

Fontos még megemlíteni, hogy a képzeletbeli jobboldal szélén is történtek változások. A Jobbik Magyarországért Mozgalom feltűnésével egy új, komoly riválist kapott a MIÉP. Kezdetben a rivalizálás és a rossz viszony jellemezte a két párt kapcsolatát, azonban a választások előtt szövetségre léptek a közös cél – a parlamentbe jutás – elérésének érdekében.⁵¹

Az alábbi táblázatban a parlamentbe jutott pártok második forduló eredményeit rögzítettem.

2006	Egyéni ⁵²		Listás		Átlag ⁵³	
	Országos eredmény	Miskolci eredmény	Országos eredmény	Miskolci eredmény	Országos eredmény	Miskolci eredmény
FIDESZ-KDNP	47,67 %	35,7 %	42,03 %	33,7 %	44,85 %	34,7 %
MDF	0,62 %	4,5 %	5,04 %	4,58 %	2,83 %	4,54 %
MSZP	48,87 %	54,63 %	43,21 %	52,65 %	46,04 %	53,64 %
SZDSZ	1,99 %	4,28 %	6,50 %	6,07 %	4,25 %	5,18 %

2006-ban először fordult elő a rendszerváltás után, hogy a kormányon lévő párt/koalíció képes volt megőrizni a többségét, és továbbra is hatalmon maradhatott. A szocialista párt ismét győzelmet aratott a választáson, és a szabaddemokraták mandátumainak köszönhetően továbbra is biztosítva volt az abszolút többség a törvényhozásban.

A FIDESZ az MDF szembefordulása után új szövetségest talált az önálló indulásra alkalmatlan KDNP-ben. Ám ez a szövetség sem volt képes sikert elérni, sőt a 2002-es szavazóbázisból néhány ezren átpártoltak az MDF-hez. Utóbbi párt ennek pozitív hatását érezhette, hiszen négy évvel ezelőtti eredményüket túlszárnyalták és önállóan is képesek voltak kiharcolni a bejutást.

Helyi szinten még nagyobb baloldali fölény figyelhető meg. Mind a négy miskolci választókerületben simán győzött a szocialista jelölt, még második fordulót sem kellett tartani. De javított korábbi miskolci eredményein az MDF és az SZDSZ is, így nem volt realitás a

⁵¹ Vida, im. 329-330. p.

⁵² Egyéni választókerület esetében a második fordulóra kizárólag azok a jelöltek indulhattak újra, amelyek elérték a 15%-os minimális határt.

⁵³ Az átlag ebben az esetben egy hozzávetőleges érték, hiszen a legtöbb esetben nem áll rendelkezésre a két érték, így az első fordulóhoz viszonyítottan lett kiszámolva.

fiataldemokraták győzelme egyetlen egyéni körzetben sem. A párt ekkor érte el támogatottságának csúcspontját a városban. A területi listákra leadott szavazatok összesítése után megfigyelhető, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében szavaztak a legtöbben országos szinten az MSZP listájára.

Ám a következő félévben nagyon sok minden megváltozott. A Gyurcsány-kormány nem valósíthatta meg azt a programot, amelyet a választáskor meghirdetett, hiszen a pénzügyi stabilizáció eléréséhez megszorító intézkedésekre és strukturális reformokra volt szükség. Ezek társadalmi konfliktushoz vezettek, így a párt népszerűsége gyorsan hanyatlani kezdett. Két héttel a helyhatósági választások előtt nyilvánosságra került a balatonöszödi hangfelvétel, mely súlyos morális válságba taszította az országot. Nyilvánvaló, hogy ezek az előzmények drasztikusan befolyásolták az önkormányzati választások eredményeit.

Miskolcon ekkorra már jelentős változások mentek végbe. Sikerült a város arculatát újra felépíteni, és a korábbi célt – kultúra és turizmus központja – megvalósítani. Ennek bizonyítéka, hogy a 2005-ös Európa Kulturális Fővárosa pályázaton második helyet ért el a város. Ám hiába szépültek meg városrészek, hiába építettek új turisztikai központokat; a város adóssága fokozatosan növekedett, míg a lakosság továbbra is csökkenő tendenciát mutatott.

Az előzőekben részletezett okok miatt rendkívül szoros eredményt prognosztizáltak az elemzők.

Az alábbi táblázat a város helyhatósági választásának eredményeit tartalmazza. Csak azokat a pártokat elemeztem részletesen, amelyek tavasszal bekerültek a parlamentbe vagy ősszel mandátumot szereztek a helyi közgyűlésbe.

2006	Egyéni választókerületek	Polgármester választás eredménye
FIDESZ-KDNP	40,04 %	40,51 %
FME	3,85 %	2,63 %
MDF	1,61 %	-
MSZP	46,9 %	56,31 %
SZDSZ	6,01 %	-

A választópolgárok ismét bebizonyították, hogy egy párt választási eredményét, de még a szavazás végkimenetelét sem lehet teljes bizonyossággal megjósolni. Az öszödi beszéd után nem sok olyan település maradt, ahol szocialista-liberális koalíció elsőprő győzelmet tudott aratni, ám Miskolc idetartozott. A város lakosainak többsége továbbra is kitartott a kormánypártok mellett, így a polgármester-választáson ismét a baloldali Káli Sándort

választották meg, míg a városi közgyűlés továbbra is a koalíciópártok többségével alakulhatott meg. Beszédes adat, hogy a 26 egyéni választókerületből mindösszesen 4-ben tudott a FIDESZ-KDNP jelöltje nyerni, az összes többiben szocialista, liberális vagy közös jelölt győzött.

A 2010-es választások

A választás utáni első félétet korábban már elemeztem. A helyhatósági választások után a feszültségek súlyos utcai atrocitásokká fajultak és mély politikai-társadalmi válság bontakozott ki. A miniszterelnöknek ugyan bizalmat szavaztak a kormánypártok, ezáltal megerősítették tisztségében, ám a hitelességük elvesztését már nem tudták megakadályozni. Egyre gyakoribbá váltak koalíciós és belső feszültségek, melyek 2008-ban szakításhoz vezettek. Gyurcsány Ferenc vállalta a kisebbségi kormányzást, ám 2009 márciusában távozni kényszerült. A hitelességi válság, a népszerűség rohamos csökkenése, a 2008-as „szociális népszavazás”, a világgazdasági válság kirobbanása és az ezt követő újabb megszorítások el lehetetlenítették, így egy évvel a választások előtt lemondott tisztségéről. A válságkezelő Bajnai-kormány intézkedései további népszerűségvesztést eredményeztek. A 2009-es európai parlamenti választások már előrejelezték, sem a szocialistáknak, sem a szabaddemokratáknak nem maradt esélye elkerülni a bukást.

A FIDESZ tökéletesen lovagolta meg a kormányzat hibáit és népszerűtlen döntéseit. A totális ellenzékiesség stratégiáját alkalmazva minden fronton konfrontálódott a kormánnyal és politikájával, destabilizálta helyzetét és nem hagyta a bizalmi válságból kikerülni. Orbán Viktor 2009-ben fogalmazta meg pártja új politikáját. Egy centrális erőter létrehozását sürgette, mely több évig hegemon szerepet tölthet be a politikában. A kétharmados felhatalmazás esetén új rendszerváltó alkotmányozást, gyökeres közjogi átalakítást ígért, azonban a konkrétumokat a választásokig nem hozták nyilvánosságra.

A szocialisták mellett megjelent egy új erő, amely igyekezett megakadályozni a FIDESZ kétharmados győzelmét. A MIÉP-et a 2006-os választás után egyre jobban kiszorította a Jobbik, és egyre nagyobb támogatottságot szerzett magának. Óvatosan vállalták a konfrontációt a fiataldemokratákkal, hiszen igyekeztek annak radikális szavazóit magukhoz csábítani. Főlemelkedésük a 2006-os őszi zavargások után kapott nagyobb lendületet, 2009-ben az EP-választáson a harmadik helyet szerezték meg, ám jelzésértékű eredményükkel bizonyították, akár az MSZP-t is megelőzhetik 2010-ben.

A választáson a negyedik erőt nem a régi nagy rendszerváltó pártok egyike, az SZDSZ vagy az MDF jelentette, hanem egy 2009-ben alakult mozgalom, a Lehet Más a Politika. A

párt azon emberek szavazatára számított leginkább, akiknek elégük lett a politikából, a pártokból. Taktikájának fontos eleme volt, hogy mindkét nagy pártot keményen támadta és önálló arculatot igyekezett kiépíteni.⁵⁴

A 2010-es országgyűlési választás legfontosabb kérdése nem a győztes kiléte volt, hanem az, hogy a FIDESZ-KDNP pártszövetség meg tudja-e szerezni a kétharmados többséget.

Az alábbi táblázatban a parlamentbe jutott pártok második fordulós eredményeit rögzítettem.

2010	Egyéni ⁵⁵		Listás		Átlag ⁵⁶	
	Országos eredmény	Miskolci eredmény	Országos eredmény	Miskolci eredmény	Országos eredmény	Miskolci eredmény
FIDESZ-KDNP	54,57 %	50,93 %	52,73 %	42,08 %	53,65 %	46,51 %
Jobbik	12,27 %	19,42 %	16,67 %	23,51 %	14,47 %	21,47 %
LMP	3,77 %	-	7,48 %	6,06 %	5,63 %	5,32 %
MSZP	28,31 %	29,65 %	19,3 %	23,75 %	23,81 %	26,7 %

A választás eredménye arra utal, hogy a FIDESZ centrális erőterre vonatkozó tervei sikeresen megvalósultak. A rendszerváltás óta nem fordult még elő, hogy egy párt (formálisan pártszövetség) megszerezze a képviselői mandátumok kétharmadát, ezáltal alkotmányozásra nyíljon lehetősége. A szocialisták 1990 után a legnagyobb arányú vereségüket szenvedték el, hiszen a párt népszerűsége meg sem közelítette a négy évvel korábbi adatokat. Apró sikerként foghatták azonban fel, hogy az ellenzék legnagyobb pártja lettek, ugyanis a Jobbik hiába akarta az MSZP-t megelőzni 2010-ben, nem sikerült ezt a bravúrt elérniük. Kudarcot vallott a két legnagyobb rendszerváltó párt, hiszen hiába igyekeztek együtt vagy önállóan eredményesek lenni, a 2006-2010 közötti ciklus volt az utolsó parlamenti periódusuk. A két párt által remélt minimális liberális tábor az LMP tudta megnyerni, így a párt a 2009-es bravúráját megismételve 2010-ben is elérte a mandátumosztáshoz szükséges határt.

A FIDESZ tehát magabiztosan, az MSZP és a Jobbik kicsit csalódottan, az LMP pedig reménykedve tekintett az őszi helyhatósági választásokra. Mind a négy párt célja megegyezett a tavaszi elvárásokkal: a fiataldemokraták a lehető legnagyobb arányú győzelem elérésére

⁵⁴ Vida, im. 331-332. p.

⁵⁵ Egyéni választókerület esetében a második fordulóra kizárólag azok a jelöltek indulhatnak újra, amelyek elérték a 15%-os minimális határt.

⁵⁶ Az átlag ebben az esetben egy hozzávetőleges érték, hiszen a legtöbb esetben nem áll rendelkezésre a két érték, így az első fordulóhoz viszonyítottan lett kiszámolva.

törekedtek, a szocialisták el akarták kerülni a katasztrofális vereséget, a Jobbik szerette volna megelőzni az MSZP-t és a legnagyobb ellenzéki párttá válni, míg az LMP leginkább a fennmaradásukat és önállóságuk megőrzését remélték a helyhatósági választásoktól.

Az alábbi táblázat a város helyhatósági választásának eredményeit tartalmazza. Csak azokat a pártokat elemeztem részletesen, amelyek tavasszal bekerültek a parlamentbe vagy ősszel mandátumot szereztek a helyi közgyűlésbe.

2010	Egyéni választókerületek	Polgármester választás eredménye
FIDESZ-KDNP	40,33 %	42,58 %
Jobbik	19,03 %	16,96 %
MSZP	34,61 %	37,97 %

A helyhatósági választások alkalmával nagyobb részt érvényesültek az országos tendenciák. A FIDESZ győzni tudott a 20 egyéni választókerületből 15-ben, illetve a polgármester is az ő jelöltjük lett. Ezzel egy olyan lélektani határt léptek át a helyi vezetők, amelyet már 2006-ban meg akartak tenni, ám akkor még nem sikerült. A város polgárai azonban most is kevésbé büntették a szocialistákat, mint országosan a többi megyében, városban. A polgármester-választáson ugyan vereséget szenvedtek, de sikerült elérniük, hogy a képviselőtestületben ők legyenek a legnagyobb ellenzéki erő. A Jobbik ugyan rendkívül aktív volt a kampányidőszakban, ám szavazótáborukat nem tudtak érdemben növelni. A városlakók egy nagyobb része fogékonnyá vált a radikális irányzatokra (ennek okai között megtaláljuk a társadalmi feszültségeket, a két nagy pártból való kiábrándultságot stb.), azonban a párt nem tudott „bravúrt” véghezvinni.

A 2010-es választások után kialakuló, átalakuló pártstruktúrát az idő rövidege miatt nem lehet objektívan és körültekintően elemezni, és dolgozatomban nem is tartom ezen rövid időszak bemutatását fontosnak.

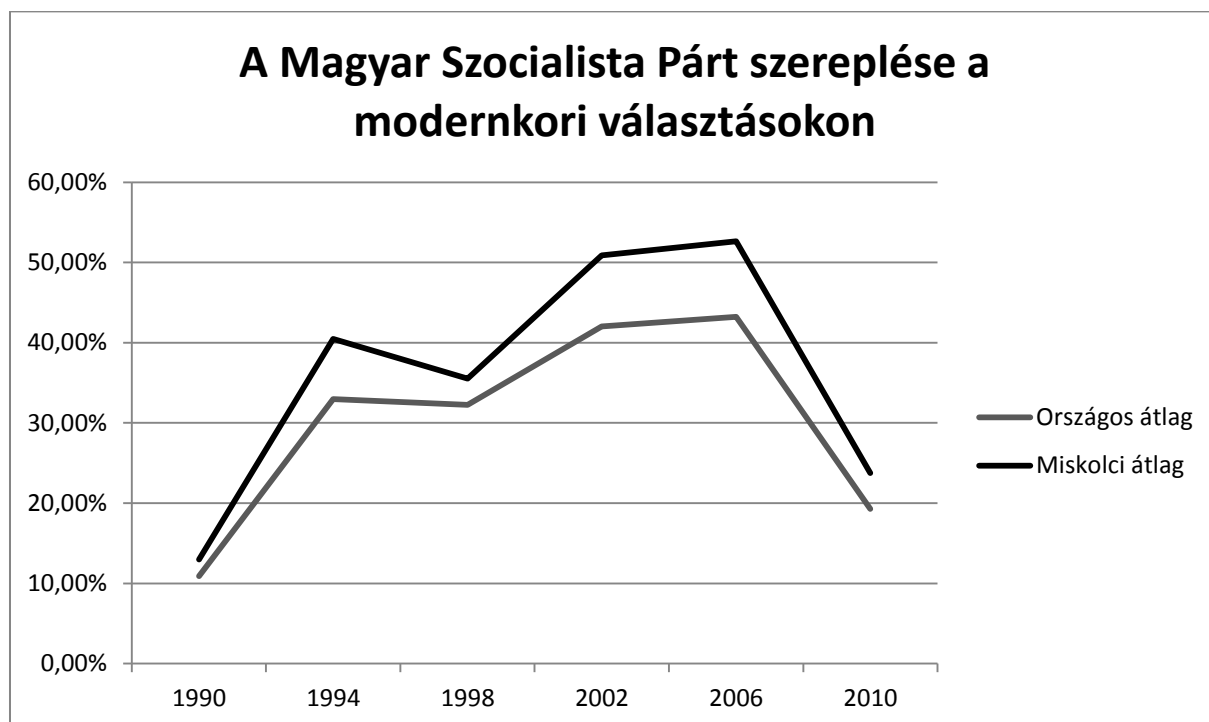
Következtetések, összegzés

Végül néhány átfogó következtetést szeretnék levonni a választási eredményekből. Míg az 1940-es évek közepén a város politikailag sokszínű volt, addig ez a motívum 1990-től fokozatosan eltűnik. Ezzel szemben a modernkori választásokon a politikai paletta minden oldalán jelennek meg hosszabb-rövidebb életű pártok, ezáltal színesítve az aktuális pártstruktúrát.

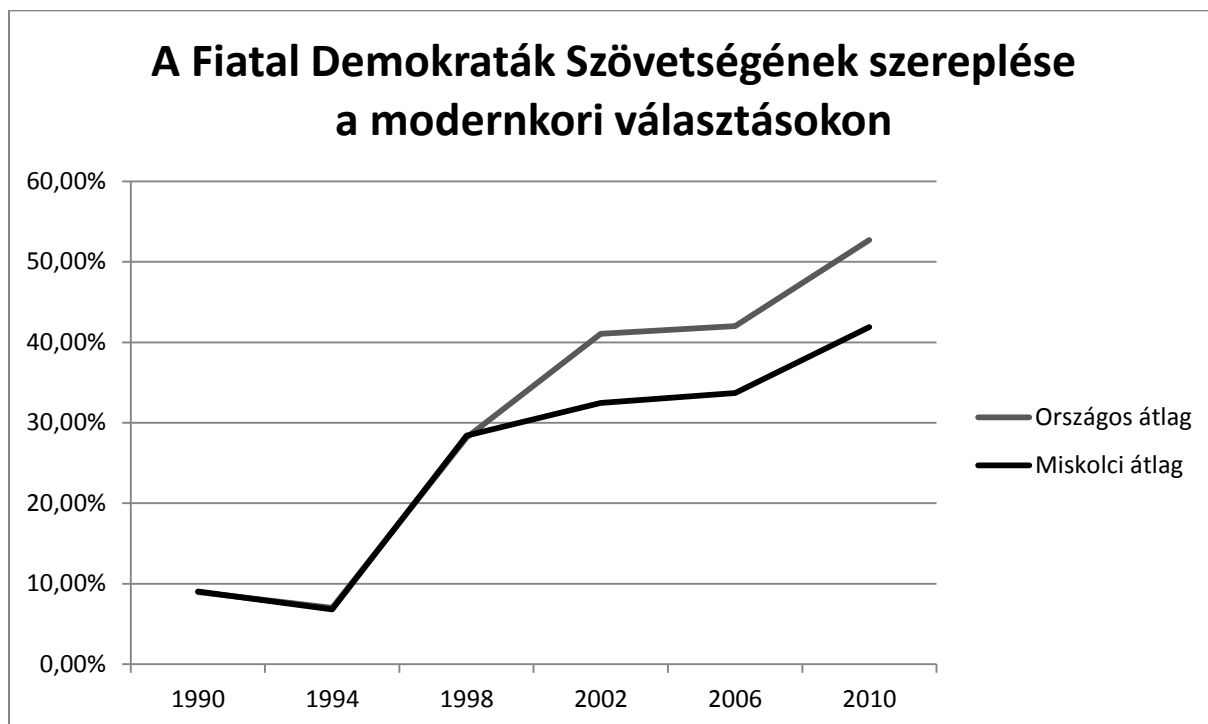
Globálisan áttekintve kijelenthető, hogy a miskolci lakosok inkább a mérsékeltebb irányzatok (jobbközép vagy balközép) felé húzó pártokat támogatták. Kezdetben ez leginkább az FKGP(MFP)-SZDP kettőst jelentette, a rendszerváltás után azonban az MSZP-FIDESZ pólus köré tömörül Miskolc lakosságának a többsége.

És végül dolgozatom fő kérdéséhez visszakanyarodva. Igen, az összegyűjtött adatokra támaszkodva magabiztosan kijelenthető, hogy Miskolc a szociáldemokrata irányzat egyik legkitartóbb és legjelentősebb bástyája, melynek okait megtaláljuk a város gazdasági, illetve társadalomtörténetében. Hozzá kell tenni azonban, hogy mind a 40-es, mind a 90-es, 2000-es évek során jelen van egy jelentős jobbközép bázis, valamint az utóbbi néhány évben megjelent a városban/régióban a jobboldali radikalizmus/szélsőjobb oldal. Hogy ez mennyire tartósan befolyásolja majd a város politikai összetételét, azt még korai lenne megállapítani.

Ezen következtetésemet néhány diagrammal kívánom alátámasztani.

A szocialista párt az első ciklus alatt csaknem megháromszorozta szavazótáborát, melynek köszönhetően óriási fölényrel nyerte meg az 1994-es választásokat. Ez a tendencia tovább folytatódott, és bár 1998-ra néhány ezer szavazót elveszített a párt, a következő két ciklusban egy stabilan erősödő, bázisát folyamatosan bővítő szervezet benyomását kelti. Ha ehhez a görbéhez hozzávesszük a Miskolci adatokat látványos eltérést tapasztalhatunk. A két vonal nagyjából ugyanarról a szintről indul. (10,89%-13,41%) Azonban a város eredményei egy jóval drasztikusabb kilengéseket mutató görbét képeznek. 1994-ben a helyi szocialisták egyértelműen túlszárnyalják az országos eredményt, ám a visszaesés is nagyobb, arányait tekintve. Innentől kezdve azonban jelentős mértékben megduzzad a párt támogatói bázisa, és magabiztosan nyerve a helyi választásokat eléri a csúcspontot 2006-ra, amikor is az 52,65%-os eredményük az országban az egyik legjobb teljesítményt jelentette.

A másik pólus vezető pártja – az elmúlt 20 évet egészében tekintve – a FIDESZ. A rendszerváltáskor dinamikus, liberális szemléletű fiatalokból álló párt, az évek során egyre jobban tolódott a jobboldal irányába. Legjobb példa erre, hogy míg 1990 és 1994 között eltelt ciklusban kemény kritikákat fogalmazott meg az akkori kormánykoalícióval szemben (MDF-KDNP-FKGP) – tette ezt hol radikálisabb, hol mérsékeltebb hangnemben -, addig 1998 és 2010 között mindhárom párttal kötött választási szerződést. A jobbratolódás során kialakult a párt új karaktere, melyre leginkább a konzervatív-keresztény-nemzeti jelzők a legmegfelelőbbek. Az 1994-es mélypont után a párt támogatottsága meredeken emelkedni kezdett. Ennek következménye, hogy 2002-ben és 2006-ban is megszorították a szocialistákat,

ám győzelmet legközelebb (1998 után) csak 2010-ben tudtak aratni. Ha a miskolci eredményeket vizsgáljuk 1998 után a helyi szervezet nem tudott olyan mértékű növekedést produkálni, így messze elmaradva az országos átlagtól folyamatosan nagyarányú vereséget szenvedtek az MSZP-től. (A helyzetet tovább fokozza, az a tény, hogy az egyéni választókerületben legtöbbször annyira sem tudták megszorítani a baloldali jelölteket, hogy második fordulót kelljen kiírni.) 2010-ben azonban Miskolcon is megtört a jég, a négy választókerület mindegyikében a FIDESZ-KDNP jelöltje nyert (igaz, mindegyik csak második fordulóban).

Végezetül néhány gondolat a témában rejlő további kutatási lehetőségekről. További motivációt jelenthet a későbbiekre, az egyes szavazóköri elemzések, hiszen ennek alapján még részletesebb képet lehetne alkotni Miskolc politikai színösszetételéről. Emellett érdekesnek tartanám a kutatás bázisát kiterjeszteni az 1920 és 1945 közötti választásokra is, ezáltal három pólusúvá tenni a dolgozatot (a Horthy-korszak választásai, a második világháborút követő választások, illetve a modernkori választások) és Miskolc teljes XX. századi politikai karakterének felvázolását.